

Karakterdannelse

Tema

Ord:
Maria Becher Trier

Foto: Tobias Nicolai

A man with short dark hair and a beard, wearing a dark t-shirt, is sitting on a stool. He is looking down and to his left. The background is a warm, orange-yellow color. The text is overlaid on the image.

”Karakterdannelse er at skabe gode mennesker”

Svend Brinkmann er forskningsleder på et nyt nationalt projekt om karakterdannelse i skolen. Her skal lærerne arbejde med at styrke dyder som vedholdenhed, selvkontrol, empati og tillid hos eleverne.

P

→ **Psykologiprofessor** Svend Brinkmann er højere end de fleste. Alligevel ser han op til lærerne, fordi de har en væsentlig rolle i at danne de mennesker, som skal skabe det fællesskab, velfærdsstaten er, og som vi alle sammen er en del af.

Han har interesseret sig for dannelse i mange år. Han har skrevet bøger om det, og han får løn for at forske i, hvad humanitet er. Han siger, at han har en "gammel kærlighed" for pædagogisk psykologi.

Så derfor er det måske slet ikke mærkeligt, at Svend Brinkmann er blevet forskningsleder på det store ambitiøse projekt 'karakterdannelse', som i løbet af de næste tre år skal bredes ud på ti skoler i fem kommuner. Mølleskolen i Ry er som den første gået i gang.

Det er vigtigt for Svend Brinkmann at understrege, at karakterdannelse ikke handler om personlig udvikling. "Det er det fællesmenneskelige, der skal udvikles", siger han og forklarer, at det ikke er, fordi han er gift med en lærer, som har arbejdet mange år i folkeskolen, eller fordi han har tre børn, som alle har gået i folkeskolen, at han har kastet sig ind i projektet.

"Karakterdannelse er ikke startet med en personlig iagttagelse. Det er mere en bred interesse for, hvordan mennesker bliver til, og hvad der skal til for at mennesker fungerer sammen. Det er ikke raketvidenskab. Det er gode, gamle, velafprøvede dyder. Det er at lære at vente på, at det bliver ens tur. Det handler om en evne til at gå ind i verdenen uden at tænke, 'hvad får jeg ud af det?'. Det er det modsatte af opportuniste".

Hvilket problem skal karakterdannelse i skolen løse?

"Der er udbredt tale om mistrivsel. Noget er kørt af sporet. Der er et bortfald af fællesskab. Børn er mere alene, de leger ikke så meget sammen. Der er uro. Der er problemer med inklusion, og mange har diagnoser.

Man skal passe på med, at man kommer med et knips og siger, at karakterdannelse kan løse det hele. For sådan er det ikke. Men det betyder ikke, at karakterdannelse ikke kan være med til at løse noget af det. Vi taler om en perfektionskultur, hvor man presses til at være noget særligt. Det fantastiske ved karakterdannelse er, at det er noget fællesmenneskeligt".

Har de fleste lærere ikke allerede et blik for netop det?

"Det er vigtigt, at vi har et sprog for det. Vi skal vide, hvornår vi skal stoppe op. Hvornår det er vigtigt at tage snakken i klassen. Hvis vi ikke har et sprog for det, så risikerer vi, at det bliver for tilfældigt. Så bliver det op til den enkelte lærer. Nogle har et blik for det. Andre har det måske ikke. Så går det under radaren".

Skoleidealet har trange kår, mener Svend Brinkmann – ikke mindst i skyggen af skolereform, som heldigvis er ved at blive rullet tilbage. "Der sker meget godt nu, men det er på baggrund af rimelig lang forfaldshistorie", siger han.

Projekt karakterdannelse

10 skoler, 5 kommuner, 10 fageksperter og 10 fagorganisationer er gået sammen at etablere Center for karakterdannelse.

Ledere, lærere og pædagoger skal over tre år i samarbejde med eksperter og fagorganisationer udvikle nye praksisnære materialer og metoder til brug i folkeskolen. Mølleskolen i Ry har taget initiativ til projektet, der nu er løftet op på nationalt plan.

Center for karakterdannelse skal inspirere, motivere og udruste skolekultur og pædagogisk faglighed, så karakterdannelse integreres i alle dele af skolelivet, og dermed øger karakterstyrker som vedholdenhed, selvkontrol, tillid, viljestyrke, nysgerrighed, ansvarlighed, engagement, empati, taknemmelighed og livsmod, forklares det i projektbeskrivelse.

Jonas Norgaard Mortensen er projektleder og skriver en ph.d om projektet. Svend Brinkmann er forskningsleder og vejleder på ph.d-projektet.

Projektet er finansieret af SamFonden.

Kilde: karakterdannelse.dk.

Elever: Er vi allerede lidt forkert dannet?

Adela Jalager Hastrup fra 8.D er formand for elevrådet på Mølleskolen i Ry. Hun har været ude i alle klasser og fortæller om projektet, for eksempel at det handler om at være en god person, og at skole ikke bare er at kunne alt det faglige udenad.

"Det er ikke alle, der er gode til det boglige, men nu tæller det også, at man kan være hjælpsom og rar. Det giver folk selvtillid – og det bliver mere værd, fordi vi taler om det".

Noah Krogh (side 24) fra 9.B er næstformand i elevrådet og har været med til en lang skoledag, hvor eleverne gik 20 kilometer uden mobiltelefon og uden at vide, hvor længe de skulle gå. Formålet med dagen var vedholdenhed som led i karakterdannelse.

"Det var fedt at sætte sig et mål og nå det – så har man det godt med sig selv", siger han.

"Det kan være lidt hårdt at have så mange valg, som vi har, og nogle gange kan man have brug for, at nogle vælger for os. Nogle forældre mister kontrollen over børnene, for de ved ikke, hvad vi laver på internettet. Det er vigtigt, at karakterdannelse kommer helt fra, man begynder i skolen. I vores alder kan det være svært, fordi vi har opbygget vores egen måde at være på. Vi er måske allerede lidt forkert dannet".

... **Men er I ikke alle privilegerede skoleinteressenter, der ikke har en hverdag i klasserne?**

”Jeg kommer på skolerne. Jeg snakker også med lærerne, som en del af projektet. Og uanset om man har en diagnose eller er udadreagerende, så er der en almenmenneskelighed, som det forbliver en central pædagogisk opgave at arbejde med. Jeg håber ikke, at jeg er blind for alle de problemer, der findes i klasser.

Når virkeligheden er så bøvlet, får vi aldrig lov til at hejse et flag, og sige, at karakterdannelse er vigtigt, fordi vi først skal slukke alle de brande, der er i skolen. Men en gang i mellem er det sjovt at rejse det flag, som jo er en del af formålsparagraffen”.

Det er vel forældrenes opgave at opdrage, og skolens opgave at lære eleverne om fagene?

”Karakterdannelse skal foregå i skolen. Den oprindelige græske betydning af skole er den frie tid. Skolen er blevet det modsatte. Skolen er blevet en forberedelsesinstitution til videre uddannelse og erhvervslivet. Til alt det, vi har brug for i samfundet. Det forstår jeg godt. Men det er ikke det, som står i folkeskolens formålsparagraf. Skolen er en fri tid. Vi møder verdener, der er spæn-

dende, og det kan vi gøre sammen. Derfor skal vi fungere fornuftigt sammen som kammerater, og det kræver så det, vi kalder karakterdannelse.

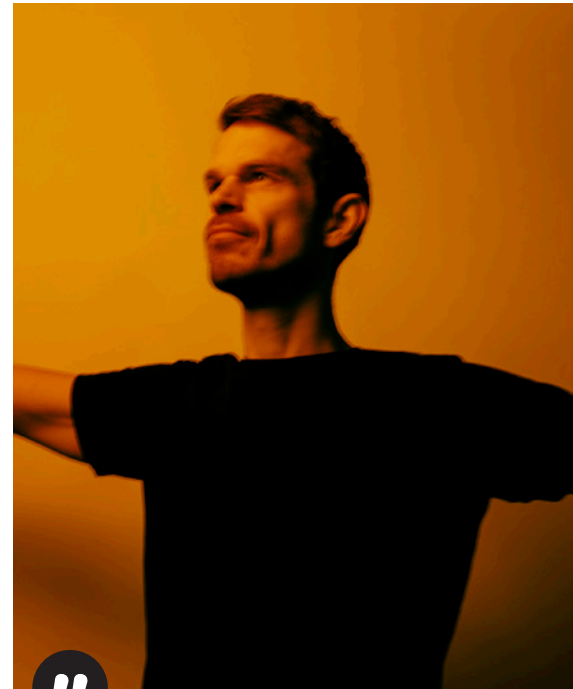
Karakterdannelse er at skabe gode mennesker. Hvis det ikke er på plads, så bliver det vanskeligt. Den tyske filosof Theodor Adorno (tysk filosof, red.), skrev et essay om uddannelse efter Auschwitz. Vi skal lave skole, der forhindrer, at Auschwitz sker igen, mente han. Vi kan diskutere Pisa og nationale test, men det er jo ligegyldigt i det store billede. Vi skal op på den store klinge”.

Kan karakterdannelse ikke blive opfattet som nye krav til lærerne?

”Karakterdannelse skal ikke på skemaet en gang om ugen. Pointen er, at man godt kan have en opmærksomhed, som man nok har i forvejen, men som kan blive skærpet som lærer, når man går rundt i en klasse, og eleverne laver matematik. Så er det ikke nok at holde øje med, om de kigger efter hinanden. Pludselig har man en sans for, at der er hjælpsomhed involveret.

Det skal ikke være et fag. Det skal være en del af skolen. I Norge har de livsmestring på skoleskemaet, men jeg er meget kritisk over for at instrumentalisere det. At løfte noget centralt menneskeligt og gøre det til en ting i sig selv. Så kan man sætte flueben ved, at vi har talt om det, så kan vi bare gøre som vi plejer.

Det skal mere handle om, måden, hvorpå undervisning foregår i alle fag. Det er ikke sådan, at vi har et koncept, vi trækker ned over hovedet på nogen. Det er et praksisudviklingsprojekt, der tager fat i det, som lærerne allerede gør”.

Det er ikke raketvidenskab. Det er gode, gamle, velafprøvede dyder.

Svend Brinkmann,
psykologiprofessor

...

Ti eksperter er knyttet til projektet om karakterdannelse for at bidrage med forskning og evaluering:

Svend Brinkmann (forskningsleder), professor i almen psykologi, Aalborg Universitet / **Lene Tanggaard**, professor i pædagogisk psykologi, Designskolen / **Finn Thorbjørn Hansen**, professor i praktisk filosofi, Aalborg Universitet / **Stine Liv Johansen**, lektor, ph.d. Aarhus Universitet / **Stefan Hermann**, administrerende direktør i Life Fonden, tidligere rektor, Københavns Professionshøjskole / **Ole Sejer Iversen**, professor i interaktionsdesign, Aarhus Universitet / **Kirsten M. Andersen**, formand Grundtvigsk Forum, lektor University College Syd / **Paul Otto Brunstad**, professor, Pædagogikkseksjonen, NLA Høgskolen i Bergen, Norge / **Ove Korsgaard**, professor emeritus i pædagogik DPU, Aarhus Universitet / **Søren Østergaard**, centerchef og ph.d., Center for Ungdomsstudier (CUR).

... **Hvis lærerne gør det, hvorfor skal der så være et landsdækkende projekt?**

”Vi ved ikke, helt hvad lærerne skal gøre. Hvad er det selv, de kan identificere, som fungerer til at skabe gode mennesker. Det er ikke noget, vi er født med evnen til. Det skal vi lære. Pointen er, at vi ved ikke, hvilke erfaringer, der er, som der skal bygges videre på”.

Hvordan måler man, om karakterdannelsen er vokset på en skole?

”Vi tænker ikke menneskene på skoler, som objekter i et laboratorium. Det er levende mennesker, der agerer og har grunde til, hvad de gør. Men vi skal identificere episoder og reflektere over dem og på den måde sætte noget i gang. Det er et humant videnskabeligt projekt.

Jeg tror ikke, det ender med en skala, hvor vi kan måle karakterdannelse. Det giver ingen mening. Det vil givetvis blive et kvalitativt projekt, der baserer sig på observation og begrebslig nuancering. Hvad karakterdannelse betyder i 7.b, ved jeg ikke endnu.

Jeg håber, at lærere og pædagoger i det her projekt får et sprog for alt det, som ikke kan måles. Det giver ikke mening at måle det. Men det giver mening at udvikle en sans hos lærerne for, hvad der er på spil”. ⊗

mbt@folkeskolen.dk

Ti folkeskoler er knyttet til projektet om karakterdannelse

Mølleskolen og **Skovbyskolen** i Skanderborg Kommune.
Nordbyskolen og **Sakskøbing Skole** i Guldborgsund Kommune.
Danehofskolen og **Birkhøjskolen** i Nyborg Kommune.
Østre Skole og **Nordre Skole** i Ikast-Brande Kommune.
Vibeholmskolen og **Strandgårdsskolen** i Ishøj Kommune.

Mølleskolen er pilotskole – næste skoleår begynder arbejdet på de andre skoler.

Kan karakterdannelse forebygge forråelse?

Trusler med kniv og voldelig adfærd på Agedrup Skole i Odense Kommune. Anklager om krænkende adfærd mellem elever på Borup Skole i Køge Kommune. Medierne har haft stort fokus på enkeltsager og forråelse i folkeskolen i den seneste tid.

Direktør i Dansk Center for Undervisningsmiljø og formand for styregruppen bag Center for karakterdannelse Kristian Toft har fulgt mediernes dækning.

”Det er ikke noget nyt, at det sker på skoler. Men nu har medierne fået øje på det og er i gang med at undersøge det”, siger han.

Kristian Toft, der tidligere har været skoleleder på Mølleskolen, der nu er pilotskole i projektet, mener, at det er afgørende, at der bliver skabt bedre forudsætninger for, at eleverne får gode fællesskaber for at forebygge episoder og forråelse på skoler.

”Vi er nødt til at tage hånd om individer, men i den bedste af alle verdener, kan arbejdet med karakterdannelse på skoler gøre, at vi undgår at få en ny Borup-sag. Det er utopisk, men det er i virkeligheden det, vi gerne vil”, siger han og forklarer:

”Karakterdannelse er en måde at se på, om vi kan komme mistrivsel til livs ved at få fat om roden og gå tilbage til de gamle dyder, som en forebyggende indsats”.

Han håber, at etablering af Centret for karakterdannelse vil kunne hjælpe lærere over hele landet.

”Målet er, at det bliver et sted, hvor samtlige lærere, pædagoger og skoleledere kan hente inspiration til at arbejde med karakterdannelse”. ☺

mbt@folkeskolen.dk

KALDER ALLE SPORTSTOSSER!

GRATIS
Prøv den nye
undervisningsaktivitet
Rekord i Sport på
edutainmenthuset.dk*

**UDEN MAD OG DRICKE
- DUR SPORTSSTJERNEN IKKE!**

**SCAN QR-KODEN OG FIND
VEJ TIL EDUTAINMENTHUSETS
UNIVERS AF SJOVE OG
LÆRERIGE AKTIVITETER!**

*På klistermærkerne på skolemælkene kan I altid se det aktuelle tema, som passer til læringsmaterialeerne på Edutainmenthuset.

**SKOLE
MÆLK
.DK**

MEJERIERNES
SKOLEMÆLKSORDNING
Agro Food Park 13
8200 Aarhus N
TLF. 87 31 20 40
skolemælk@mejeri.dk

**EDUTAIN
MENT
HUSET**

”Pendulet er svunget for langt mod det individualistiske”

Mette Gaarde Vedstesen er lærer i indskolingen på Mølleskolen i Ry og har sammen med seks kolleger i indskolingen fået fem dage i dette skoleår til at udvikle undervisningsmaterialer til karakterdannelse.

→ **Det er et vildt** spændende projekt. Det ligger mig nært at få karakterdannelse til at balancere med uddannelse.

Man er nødt til at dannes for at være en del af et fællesskab. Det er fællesskabet, der skal i fokus. Det har ikke været synligt og værdsat, fordi man ikke kan måle på det. Derfor har vi måske glemt at have fokus på det. Pendulet er svunget for langt mod det individualistiske, og pludselig står vi i nudspreet og skal få det til at svinge den anden vej. Det er jeg meget optaget af, for det er for mig en essentiel del af at være lærer.

Indskolingen er fundamentet for resten af skolen. Vi har det som fast punkt på vores teammøder. Vi taler om, hvad der ligger i

karakterstyrker som empati og vedholdenhed for at få det til at rodfæste sig og få det til at blive en del af vores undervisning og vores sprog.

For at give børnene et sprog for det, har vi udviklet en række personaer med hver deres karakterstyrke. Vi har for eksempel Empatiske Ella, Taknemlige Thor og Nysgerrige Nadia. Tanken er at alle børn skal føle, at de kan spejle sig i personaerne. Derfor er der tænkt over, at de har briller, forskellige hudfarver og navne. Det skal ikke bare være Emil og Signe - der er ikke meget diversitet her, men de skal også bruges på andre skoler.

De skal laves til en stor uro. Ligesom vi har tal og alfabetet hængende i klasse, så skal vi også have karakterstyrkerne hængende og tale om dem. Vi vil gerne have en forfatter til at skrive historierne om dem, så vi kan læse dem med børnene.

Vi skal udvikle værktøjer til, hvordan vi kan kommunikere med forældre til

forældremøder og til skole-hjemsamtaler. Ligesom vi taler om, hvordan det går med matematik, så skal vi tale om karakterdannelse. Forældrene er med. Det bliver som lærer legalt at sige til forældre, at vi måske ikke skal tage særligt hensyn til dit barn, men vi skal tage hensyn til, at dit barn kan være i fællesskaber.

Det er godt, vi taler om, at vi skal undervisningsdifferentiere. Vi skal tilpasse os de enkeltes behov, men de skal også tilpasse sig fællesskabet. Det har tippet. Nogle børn har brug for særlige indsatser, men alle børn vil gerne være en del af fællesskabet.

Uffe Toftdal Terkelsen er lærer i udskolingen på Mølleskolen i Ry og er med til at udvikle, hvordan lærere kan arbejde med karakterdannelse hos de ældste elever. Første elevforløb var en 12 timers 'stroppetur'.

”Projektet tændte lyset i øjnene på hele lærerkollegiet”

”

→ **Karakterdannelse** var ét af de elementer, jeg drømte om at arbejde med, da jeg blev lærer. Det er endnu vigtigere end fagfagligheden. Men man har sjældent tiden til at indtænke Kant, Sokrates og Grundtvig, når man planlægger og afholder sin undervisning. Det er dem, jeg har lyst til at bruge på min vej til at gøre mine elever livsduelige. Det, at få tiden til at stoppe op og genfinde sin undervisning, når man har fået erfaring, er en kæmpe gave for os som lærere.

Man kunne simpelthen se, at projektet tændte lyset i øjnene på lærerkollegiet og pædagogerne, da vi havde en pædagogisk

dag i september. Den største frustration er, at alle som har haft lyst til at være med til at udvikle projektet i væksthuse, ikke har fået lov. Men alle får lov til at arbejde med karakterdannelse i undervisningen. Før var det lidt indtænkt, nu får det lov til at være i centrum. Det faglige får for en stund en anden plads.

Lige nu arbejder jeg på et forløb om taknemmelighed til min 9. klasse. Grunden til, at vi arbejder med det, er, at de får muligheden for at kigge tilbage på deres folkeskoletid. Det er ikke, fordi de skal være taknemlige over for deres lærere, men de skal gerne være taknemmelige for det skolefællesskab, de har været del af i ti år. Vi ønsker at skabe traditioner, som får dem til at reflektere over det – eksempelvis at de skal lave en overlevering til 7. klasse. Traditioner er noget, man tager med sig.

I starten af skoleåret arbejdede vi med vedholdenhed. Vi havde arrangeret en dobbelt skoledag uden mobiltelefoner fra 8 mor-

gen til 8 aften i november, så det blev mørkt og vådt og koldt. Vi gik 20 kilometer, og eleverne vidste ikke, hvad de skulle, og hvor lang tid det tog, og hvad de ville blive udsat for. Det var en teambuilding dag. Vi var vel 130 elever og lærere, og der var forskellige opgaver undervejs. Så kommer de snakke, som måske ikke har noget med skole at gøre, men som er autentiske snakke om at være til for hinanden.

Det var i starten af skoleåret, men vi arbejder hele tiden med det. Vi skal styrke de her karaktertræk, så eleverne lærer at stå oprejst i modvind.

”

”Vigtigt, at ledelsen tør udstikke en retning for os”

Claes Tychsen er trivselsvejleder og har ikke søgt om at være med til at udvikle karakterdannelse på Mølleskolen. Han håber, at ledelsen formår at skabe ro til projektet, så eleverne for alvor kommer til at mærke forandringer.

”

Jeg vil bare gerne have, at vi kommer til at arbejde mere med børnefællesskaber. De selvvalgte fællesskaber har mange børn det svært med. Derfor tror jeg på forpligtende fællesskaber. Vi bliver nødt til at se det som en helhed. Vi skal have forældrene med og også det, der sker i deres fritid.

Jeg har selv brugt karakterdannelse meget, da jeg var med i Læringslokomotivet i Skanderborg. Vi tog 20-25 elever ud, som havde det fagligt svært – lidt ligesom drengeskademiets – og så arbejdede vi med syv karaktertræk. Jeg har også brugt det i mine klasser her.

Men jeg har båret mig forkert ad. Jeg tog udgangspunkt i de kurser, jeg havde, og så blev det meget individuelt med fokus på

de karakterstyrker, hvor den enkelte var udfordret. Der tænker jeg, at man skal sætte fokus på én karakterstyrke og bruge det på hele klassen. Der er ingen, der tager skade af at arbejde med selvkontrol, selv om de har styr på det. På den måde bliver man fælles om det. Læringen må være, at det er vigtigt, at vi retter os mod fællesskabet.

Skal projektet blive en succes, har vi behov for en ledelse, der tør vise en retning for os lærere. Det er akilleshælen, at lærerne gerne vil gøre, som vi selv vil. Derfor er det vigtigt, at ledelsen tør udstikke en retning for os. Vi skal have bygget normer og værdier og traditioner ind i det, og så må vi håbe, at der ikke bliver kastet fire andre projekter ned over hovedet på os i år.

Vi skal holde ved, selv om vi tænker, det dur ikke. Vi skal være rollemodeller og være

lige så vedholdende med de ting, vi laver, som den vedholdenhed, vi vil lære eleverne om.

Det betyder først noget, når det giver mening for eleverne. Når de ved, hvad det handler om. Det bliver udfordringen at kunne mærke, at det gør noget godt for mig, men i særdeleshed for fællesskabet. Hvis man kan give noget til fællesskabet, og fællesskabet kan give noget tilbage, så er det lykkes. ☺

mbt@folkeskolen.dk

Tag på lejrskole med dine elever i 6.-8. klasse

Madlejr® er en lejrskole fyldt med intens læring, samvær og fællesskab omkring mad og maddannelse – både i køkkenet, haven og hos landmanden.

Pris fra 480 kr. eks. moms pr. elev

Forhåndstilmelding på arlafonden.dk/madlejr
fra 1. marts til 1. maj.